

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק ב', פס' י"א-כ"ו

נושא היחידה: חטאי בני עלי וגדילת שמואל

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

בני עלי הכוהנים מתנהגים באופן לא ראוי – הם מבצעים את תפקידם ככוהנים באלימות ובגסות. לעומתם, שמואל הולך וגדל בעבודת ה' ובמידות טובות.

פתיחה:

המורה יפתח דף המגולגל כמעין מגילה/כרזה, ויכריז: הקשיבו הקשיבו! למשכן שילה דרושים כוהנים! כל מי שמתאים לתפקיד- אנא להגיע לעלי הכהן עוד היום.

המורה ישאל: אילו תכונות, לדעתכם, נדרשות מן הכהן? מדוע? את תשובות התלמידים יש לכתוב על הלוח. מומלץ לעשות זאת בצד הלוח, על מנת שדברים אלו יישארו כל השיעור. כך נראה את הפער בין התכונות הרצויות לבין בני עלי, ולאחר מכן את תכונותיו של שמואל.

תכונות לדוגמה: רגישות לכל מי שמגיע למשכן (במיוחד אם הוא מתוודה על משהו לא נעים, או ביחס לאישה לאחר לידה), יראת שמיים, תחושת שליחות כמקשר בין העם לבין ה', סבלנות, אכפתיות, יושר (שלא ייקח מהקורבן יותר ממה שמגיע לו) ועוד.

לימוד הפסוקים:

משימת טרום קריאה – אפיון דמות: אנו נפגוש כעת שני כוהנים. נסו להבין מתוך הפסוקים האם תכונותיהם והתנהגותם תואמות את אשר אמרנו וכתבנו על הלוח.

קריאת פס' י"א-י"ז

המורה ישאל: מי הם הכוהנים?

בני עלי- חופני ופנחס (יש לכתוב על הלוח ככותרת- התנהגותם של בני עלי – חופני ופנחס) ← אמנם חלק מן התיאורים אינם מובנים עבור התלמידים, אך ודאי מובן כי בני עלי אינם עושים טוב.

המורה יבקש מהתלמידים לאתר מילים או ביטויים המבטאים זאת: "בני בליעל"- זהו ביטוי חמור, שפירושו הוא 'בלי עול'. הם אינם מקבלים עליהם עול מלכות שמיים.

"לא ידעו את ה'"- אין להם חיבור לה' ויראת שמיים.

"ותהי חטאת הנערים גדולה מאד"- החטא שלהם גדול

"כי ניאצו האנשים את מנחת ה'"- רש"י: לשון ביזיון. הם מבזים את המנחות והקורבנות שהאנשים מביאים למשכן.

הכתוב מתאר לנו שלושה סיפורים לדוגמה הממחישים את גודל חטאם

1. לקיחה מהקורבן מעבר למותר להם על פי התורה

← המורה יפנה את התלמידים לפתוח את ספר ויקרא פרק ז' פס' כ"ט-ל"ב. עליהם למצוא כמה מן הקורבן מגיע לכהן (חזה ושוק בלבד).
לאחר מכן נקרא את פסוקים י"ג-י"ד: כיצד לקחו חופני ופנחס מהקורבן? כמה שיעלה על המזלג. הם לוקחים כמות גדולה יותר לטובת עצמם, בניגוד לדבר ה'!
2. לקיחה מהקורבן לפני הקטרת החלב לה' על פי ציווי ה'
← המורה ימקד את התלמידים לקרוא בספר ויקרא ז', ל"א: מהו הסדר של ההקרבה והאכילה? קודם כול, מקריבים את החלב, ורק לאחר מכן הכוהנים לוקחים את הבשר. כעת נקרא את פס' ט"ו:
"בטרם יקטירון את החלב" - עוד שינוי משמעותי בציווי ה' - הכוהנים לקחו מן הבשר לפני ההקטרה לה'.

3. השלטת חוקיהם בכוחניות ובאלימות

המורה יאמר לפני קריאת הפסוק: נניח אם אדם מגיע עם קורבנו ואינו רוצה לתת לכוהנים את הבשר לפני ההקטרה לה' - האם הם שותקים? כיצד הם פועלים?
קריאת פס' ט"ז: הכוהנים נוהגים באלימות ובכוחניות - משליטים את רצונם וחוקיהם באימים: "ואם לא- לקחתי בחוזקה"

המורה ישאל: כיצד, לדעתכם, מרגישים האנשים שמגיעים למשכן? האם התנהגות כזו מעוררת בלב האנשים חיבור למקום? התעוררות לקודש?
התנהגות חופני ופנחס הנה חמורה ביותר - "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד".

ובניגוד מוחלט לשניהם, ישנו עוד נער הנמצא במשכן.
משימת טרום קריאה - אפיון דמות: חפשו בפסוקים הבאים תיאורים על אופי והתנהגות הנער.

קריאת פס' י"ח-כ"ב

*"משרת את פני ה'" - שמואל זוכר כי הוא משרת- שליח לדבר ה'.
*המורה יפנה את התלמידים למצודת דוד על המילים "נער" - שמואל היה צעיר, אך נהג כדרך עובדי ה', וחגר אפוד בד.
*ניתן להוסיף את דברי המלבי"ם: חגור אפוד בד אשר לבשוהו משרתי ה' בעת עבודת הקדש, כי לפני ה' היה מתהלך בקדש:
כלומר, לבישת האפוד סימלה גם היא את העמדה הפנימית שהרגיש שמואל - מתהלך בקודש.
*ויגדל הנער שמואל עם ה'" - שמואל הולך בדרך ה', ומתגדל בקדושה.

נוסף על כך, הכתוב הוסיף לנו עוד פרטים על שמואל ומשפחתו. מהם?
*בכל שנה, אמו הביאה לו מעיל חדש (חשוב לתת על כך דגש, מכיוון שמעילו של שמואל הוא מושג משמעותי בהמשך חייו).

¹ מידע מפורט על מיומנות אפיון דמות, ניתן לראות במסמך המיומנויות:

<http://lilmod.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=2781d97e-d9ca-423f-b01d-de0d1e064e14&lang=HEB>

לפי המלבי"ם - גם המעיל, בדומה לאפוד, מבטא קדושה ומעלה של אנשי תורה (ניתן להזכיר כדוגמה את המעיל המיוחד לרבנים הראשיים)
*נולדו לחנה 5 ילדים (אם המורה לימד בשיעור הקודם את המדרש על "עקרה ילדה שבעה", שזו חנה. ניתן להסביר פה שחז"ל אומרים כי כאשר מתו לפנינה ילדיה, בזה אחר זה, התפללה עליה חנה, ושני ילדיה האחרונים נשאר בחיים בזכותה. על כן שני ילדים אלו גם נחשבים ככבניה של חנה).

סיכום ביניים:

ראינו כי במשכן ישנם שלושה נערים המשרתים את ה'. מצד אחד – חופני ופנחס, ומצד שני – שמואל.
הפער ביניהם הוא עצום. אך חופני ופנחס הם גדולים יותר ופועלים באלימות, ועל כן הבאים בשערי המשכן מרגישים בעיקר אותם.
האם יש לכם רעיון מה ניתן לעשות כדי לעצור זאת?
המורה ישמע את תשובות התלמידים

משימת קריאת פס' כ"ב-כ"ה

המורה יבקש מהתלמידים לקרוא בשקט את הפסוקים, ולאחר מכן יהיה עליהם להקריא את דברי עלי בנימה שבה לדעתם הוא אמר דברים אלה:
האם הוא צעק עליהם? דיבר בתקיפות? בעדינות? באדישות?
לאחר הקראת הפסוקים ע"י התלמידים, נסכם כי רואים מן הפסוקים שעלי פונה אליהם בעדינות, בלשון רכה. הוא מנסה לדבר על ליבם ולשכנע אותם להפסיק מהתנהגותם הרעה.

מה שמע עלי שגרם לו לומר את התוכחה?
הוא שומע את מעשיהם כלפי כל ישראל, אך במיוחד "את אשר ישכבון את הנשים הצובאות את פתח אוהל מועד".
במילים אלו ישנם פשט ודרש.

הפשט - היו עם הנשים שהגיעו למשכן, כמו איש הנמצא עם אשתו. זהו חטא חמור מאוד.
פירוש על פי המדרש (רש"י מביא זאת): הם גרמו לנשים לשהות בביזיון מחוץ למשכן. נשים שהגיעו לאחר לידה להקריב קורבן תודה, נאלצו לחכות זמן רב מאוד, מכיוון שחופני ופנחס השהו את קורבנן מתוך זלזול והתנשאות. זוהי התנהגות חסרת כל רגישות.

עלי מוכיח את בניו על מעשיהם ועל המעילה בתפקידם:
המורה ישאל את התלמידים: כשאדם עושה דבר רע כנגד חברו, למי הולכים? לשופט. וכאשר אדם עושה רע כלפי ה', למי הוא צריך ללכת? לכהן. תפקידו של הכהן הוא להתפלל ולכפר על האדם, וכך להשיבו לה'.
אולם חופני ופנחס - במקום להיות שליחי ה', פועלים כנגד ה' ומועלים בתפקידם.
מי כעת יתפלל וירצה את ה'?: "ואם לה' יחטא איש - מי יתפלל לו?"²

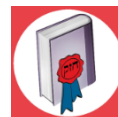
² הרחבת הסבר הפסוק למעוניינים: פלל= שפט. אלוהים= שופט (רואים זאת כמה פעמים בתנ"ך, במיוחד בספר דברים). המצב התקין הוא: אם יחטא איש לאיש – ופיללו א-להים, ואם יחטא איש לה' – והתפלל לו הכהן "• אם איש חוטא לאיש אחר – הוא מביא אותו אל השופט שדן ביניהם ומתקן את היחסים ביניהם.

האם תוכחתו התקבלה? המורה יבקש מהתלמידים להוכיח מן הפסוק:
"ולא ישמעו לקול אביהם"
מה הסיבה? "כי חפץ ה' להמיתם"
מדוע? מכיוון שמעשיהם היו כה רעים וחמורים.

ושוב ישנו פסוק השוואה בין שמואל לבני עלי.
קריאת פסוק כ"ו – כל הכיתה ביחד
מה מיוחד בהתנהגותו של שמואל?
הוא גם טוב עם ה', נאמן לדבר ה' שבקדושה,
וגם טוב עם אנשים- מידות טובות.
זהו השילוב הנכון ביותר לעבד ה'!

סיכום וסיום:

בשיעור זה, ראינו את חטאי בני עלי ואת התנהגותם הרעה במשכן ה'. לעומתם, פגשנו את שמואל, שהתנהגותו טובה גם למול ה' וגם למול אנשים. ראינו כי זהו עובד ה' אמיתי וטוב. לסיום השיעור, ניתן לתת לתלמידים משימה אישית מתוך הלימוד על שמואל: המורה יחלק לכל תלמיד פתק שעליו הוא יתבקש לכתוב על עניין קטן שבו הוא רוצה להתחזק כדי להיות טוב יותר מול ה', ועל עניין קטן שבו הוא רוצה להתחזק כדי להיות טוב יותר מול אנשים (חשוב למקד שזה יהיה משהו קטן, כדי שהתלמידים יוכלו לעמוד בזה). את הפתק ניתן לקפל ולהדביק במחברת, וניתן לשמור אותו גם במקום אחר.

הצעות להמחשה:

הכרזה מתוך מגילה- להצית עניין ולהגדיר מהן תכונות הכהן.
הקראה על פי נימה- כדי להבין את גישתו של עלי לבניו ואת תוכחתו.
קבלות אישיות- מתוך לימוד מעשיו של שמואל שהיה טוב לה' וטוב לאנשים.

מסרים והפנמה:

- עד כמה איש המשמש כשליח ציבור, צריך לנהוג באופן הנכון. מעשיהם של חופני ופנחס היו חמורים מאוד בעיני ה', והוא גזר עליהם עונש מוות.
- לימוד משמואל על קדושתו, על מעשיו הטובים ועל התנהגותו הן אל מול ה' והן אל מול בני אדם.

• ואם אדם חוטא לה' – הוא בא אל הכהן, והכהן מתפלל עליו ומתקן את היחסים בין האדם לה'.
אך מה קורה כעת במציאות הנוכחית?
"ואם לה' יחטא איש - מי יתפלל לו?". כלומר- אם אדם חוטא לה', לא יהיה לו אל מי לבוא שיפתור לו את הבעיה, כי הכוהנים חוטאים ומעמדם נמוך! הם אינם משמשים בתפקידם כמקשרים בין האנשים ובין ה'.